

www.transparency.sk

- Štvrtročník Transparency International Slovensko
- Vydané s podporou Enel – Slovenské elektrárne

Važení priatelia,

Parlament pred pár týždňami schválil novely zákonov o majetku obcí a majetku vyšších územných celkov. Obe novely však prezident SR vrátil Národnej rade SR s návrhom, aby ich opätovne schválila so zmenou – vypustením jednej vety.

Návrhy noviel sme vo *Via Iuris* vypracovali spolu so skupinou právnikov koncom minulého roka a oslovili predstaviteľov ZMOŠU a Únie miest SR. Cieľom nášho návrhu bolo zavedenie efektivity a transparentnosti pri predajoch majetku obcí a posilnenie občana pri iniciovaní kontroly nakladania s majetkom. Išlo konkrétne o zavedenie nového §9a a §9b, ktoré priniesli povinnosť predávať obecný majetok a majetok VÚC iba na základe verejnej obchodnej súťaže, dražby a v prípade majetku, ktorého hodnota je nižšia ako 40 000 eur, priamym predajom, avšak na základe znaleckého posudku. Novela pamätala aj na výnimky z uvedených pravidiel. Návrh obsahoval zároveň povinnosť obcí a VÚC zverejniť zámer predaj svoj majetok na dobu 15 dní. Návrh ustanovenia § 9b zavádzal možnosť pre každého obyvateľa obce alebo VÚC podať, v období jedného roka, návrh na súd na určenie neplatnosti prevodu, ak sa prevod nezrealizoval stanoveným spôsobom. Po zaslání nášho návrhu poslancami dotknutých výborov a následných rokovaní, boli novely prijaté v pléne 112 poslancami. Podporili ho poslanci všetkých politických strán.

Vrátenie zákona prezidentom bolo pre nás prekvapením. Prezident pri opätovnom schválení návrhu vypustil vetu, v zmysle ktorej by mala obec previesť vo verejnej obchodnej súťaži majetok tomu, kto ponúkne najvyššiu cenu. Čo to v kontexte novely znamená? Určite zníženie nárokov na efektívitu nakladania s majetkom a zároveň pootvorenie dvierok k možnému zneužitiu. Je však nutné dodať, že európska právna úprava o štátnej pomoci už teraz stanovuje jednoznačné pravidlá, podľa ktorých by obec mala predávať nehnuteľnosti tomu podnikateľovi, ktorý ponúkne najvyššiu cenu.

Parlament novely opätovne schválil, pričom akceptoval pripomienky prezidenta. Napriek tomu novely považujeme za veľký krok vpred pri zabezpečení právneho rámca na hospodárne a transparentné nakladanie s verejným majetkom.

Zuzana Čaputová
právnička spolupracujúca
s *Via Iuris*

Najviac korumpujú štyridsiatnici

(SITA/ SMEONLINE.SK, 17.5.2009)

Funkcionári Slovenského futbalového zväzu, futbaloví rozhodcovia, revizor, primátor či riaditeľ samosprávneho kraja boli vlní medzi 203 obvinenými z korupcie. Obvineniam sa nevyhli ani policajti či colníci, poslanec mestského zastupiteľstva, ale

aj lekári, advokát, prokurátor, podnikateľ či dôchodcovia. Ako vyplýva z ročnej správy Úradu boja proti korupcii, najviac páchatelov bolo vo veku od 41 do 50 rokov, jeden z obvinených mal dokonca menej ako 18 rokov. Páchatelia sú pri korupcii podľa polície obozretnější, úplatky

nežiadajú priamo. K prevzatíu či odovzdaniu dochádzalo najčastejšie v kancelárii resp. na pracovisku prijímateľa úplatku, dokonca aj priamou platbou na účet. Prevládali hlavne peňažné úplatky, nepeňažné dary sa poskytovali vo forme tovarov a služieb. ◆

Štátna záchranka dáva stámilióny vopred jasnému víťazovi tendra

(PRAVDA, 11.5.2009)

Štátna záchranka služba naservirovala súkromnej spoločnosti pochybným tendrom 20 miliónov eur (602 miliónov korún). Vypísala totiž výberové konanie na 140 sa-

nitných vozidiel tak, že ho dokáže splniť len jediná firma. Tá, ktorá už v štátnej záchranke vyhrala dve predchádzajúce výberové konania za milióny korún. Navyše, jej ponuka je o tri milióny eur drahšia,

ako ponuka vylúčeného uchádzača. Podľa automobilových odborníkov súťažné podmienky pôsobia ako zle odpsaný katalóg auta značky Volkswagen Transporter. ◆

Špeciálny súd končí, je protiústavný

(SITA/ PRAVDA, 20.5.2009, 18.6.2009)

Špeciálny súd bol zriadený v rozpore s ústavou. Ústavný súd SR vyhovelo podaniu skupiny 46 poslancov NR SR zo všetkých koalíc-

ných strán, ktorí napadli niektoré ustanovenia Zákona o špeciálnom súde a Úrade špeciálneho prokurátora pre neústavnosť. ÚS tiež rozhodol, že zriadenie Úradu špe-

ciálnej prokuratúry nie je v rozpore s ústavou. Vládny Smer-SD napriek nevlí koalíčných partnerov SNS a HZDS ako reakciu predložil do NR SR vládny návrh zákona o špecializovanom trestnom súde, ktorý by mal špeciálny súd nahradiť. Návrh podporili aj opozičné strany. ◆

Úplatných lekárov vyhodili

(SME, 4.6.2009)

Polícia obvinila dvoch praktických lekárov pre korupciu, informovala televízia Markíza. Peniaze brali práve za falošné péenky. Praktickí lekári pomáhajú zamestnancom

v čase krízy pred prepustením. Privrú oči a zdravému podpisu práceneschopnosť. To, že má výrazný nárast péeniek aj podvodný základ, potvrdili odhalené prípady korupčných lekárov. Polícia sŕha

pre korupciu aj troch posudkových lekárov Sociálnej poisťovne. Posudkový lekár napríklad odporúča poistovní, či má, alebo nemá priznať pacientovi invalidný dôchodok. Polícia zdokumentovala najmenej 26 takýchto prípadov. Všetci boli okamžite prepustení z pracovného pomeru. ◆

Aktivity TIS

- Aj my sme Trebišovčania! – tvrdí výzva viac ako 150 aktivistov, miestnych poslancov a novinárov zo začiatku apríla určená na podporu novinárky Zemplínskeho Korzára Lýdie Vereščáckovej a členov združenia Trebišov nahlas, ktorí dostali výhrážne poštové zásielky v súvislosti s ich aktivitami v kauze plánovanej výstavby tepelnej elektrárne v Trebišove. Výzvu iniciovala skupina protikorupčných aktivistov spolupracujúcich s TIS.

- V dňoch 8. a 9. apríla 2009 TIS v spolupráci s Úradom pre verejné obstarávanie a európskym OLAF-om zorganizovala vzdelávací seminár *Transparentnosť a integrita vo verejnom obstarávaní*. (viac na s. 5)

- Dňa 16. apríla 2009 TIS usporiadala workshop venovaný problematike whistleblowingu, nahlasovaniu nekalých praktík na pracovisku a ochrane oznamovateľov. Predmetom stretnutia bolo prediskutovanie stavu právnej úpravy na Slovensku, skúseností súkromného sektora s oznamovaním a prešetrovaním sťažností, ako aj snaha o navrhnutie riešení pre oblasť verejnej správy na Slovensku.

- Úrad vlády a zástupcovia SNS vo vláde SR nemajú radi transparentnosť – konštatuje TIS v správe hodnotiacej poskytovanie informácií o rozhodovaní o dotáciách pre miestne samosprávy za rok 2008, ktorú zverejnila 24. apríla. Celkovo došlo oproti minulému roku k zlepšeniu stavu, podľa TIS je však informovanie stále nedostatočné. Centrálné orgány štátnej správy pritom obciam rozdelia ročne vo forme rôznych dotácií takmer 7 mil. EUR.

- V dňoch 24. – 26. apríla 2009 sa v Lúčkach pri Kremnici uskutočnil IV. ročník seminára TIS Verejná kontrola VÚC, ktorý tento rok spoluorganizovala Nadácia otvorenej spoločnosti (NOS – OSF). (viac na s. 5)

- Zástupcovia TIS Miroslava Pagáčová a Vladimír Pirošík sa

25. apríla zúčastnili mimoriadneho zasadnutia mestského zastupiteľstva v Martine, ktoré bolo ďalším dôležitým krokom v procese implementácie protikorupčného balíčka, ktorý TIS pre mesto Martin pripravila.

- V predvečer rozhodnutia Ústavného súdu SR (19.5.2009), ktorý mal posúdiť súlad existencie špeciálneho súdu s ústavou SR, vydali občianske združenia TIS, Občana a demokracia, Aliancia Fair-play a *Via Iuris* spoločné vyhlásenie, v ktorom odsúdili pokusy o ovplyvnenie hlasovania ústavných sudcov.

- TIS dňa 3. júna 2009 vydala svoju správu hodnotiacu verejné obstarávanie za rok 2008. TIS sa domnieva, že hlavným dôvodom pretrvávajúcej korupcie vo verejnom obstarávaní sú rezervy v činnosti kontrolných orgánov (najmä ÚVO, NKÚ a Ministerstva financií SR).

- TIS sa v júni 2009 pripojila protestu „Červená pre Štefana Harabina“, ktorou viaceré MVO protestovali, aby sa Štefan Harabin stal predsedom Najvyššieho súdu a Súdnej rady, a tým prakticky prvým mužom súdnictva s rozsiahlym vplyvom na jeho chod.

- TIS v júni 2009 spustila internetovú stránku svojej právnej protikorupčnej poradne (www.poradnatis.sk). Stránka obsahuje okrem informácií o postupe vybavovania podnetov, odpovedí na často kladené otázky a vzorov podaní aj formulár, prostredníctvom ktorého môže občan poradiť priamo kontaktovať.

- Ako každý rok, TIS vydala správu hodnotiacu počínanie si vlády v oblasti boja proti korupcii za uplynulý rok. (viac na s. 4.)

- Počas svojej doterajšej činnosti za mesiace jún – december 2008 dostala Právna protikorupčná poradňa TIS celkovo 113 podnetov. Vyplýva to zo správy o činnosti Právnej protikorupčnej poradne od júna do decembra 2008, ktorú TIS zverejnila v júni tohto roku.

výber z TI Newsletter, Berlín, domácej a zahraničnej tlače

EURÓPA

SRBSKO: STRANY OKRÁDAJÚ ŠTÁT

Srbské politické strany sú v rozpore so zákonom napojené na verejné peniaze – vyplýva to z finančných správ, ktoré politické strany v Srbsku zverejnili. Srbská Demokratická strana vo svojej správe nepriznala dary od nijakej veľkej korporácie alebo podnikateľa pôsobiaceho v krajine. Naopak, stránicke účtovníctvo zaznamenalo viacero darov od fyzických osôb, ktoré sú nominantmi strany vo verejných firmách, čo je v rozpore so zákonom. Viacero pozorovateľov však označilo tieto finančné správy z hľadiska verejnej kontroly za zbytočné a to z dôvodu, že tam nie sú uvedené všetky príjmy strany. Pomer medzi príjmami priznanými v oficiálnych finančných správach a skutočnými príjmami odhadujú na 1:10.

(Bliconline)

ČESKÁ REPUBLIKA:

KVÔLI KORUPCII ZAVÁDZA ČR ELEKTRONICKÉ VÍZA

Zabrániť korupcii pri uzdeľovaní dlhodobých víz a bojovať s radmi pred zastupiteľskými úradmi chce české ministerstvo zahraničných vecí. Spustilo preto systém elektronického objednávanie termínov pre podávanie žiadostí o české víza. Elektronické žiadosti by mali pomôcť predchádzať situáciám, k akým došlo napríklad pred českým konzulátom v ukrajinskom Lvove alebo vo vietnamskom Hanoji, kde museli čakať na víza platíť „organizátorom radu“ stovky dolárov za prednostné vybavenie. Kvôli korupcii ministerstvo rozprášlo tiež českú ambasádu v Belehrade. Dva mesiace tam dokonca vôbec nevydávali víza. Systém obškúšaný prave na českom veľvyslanectve v Hanoji ministerstvo postupne zavedie na 21 zastupiteľských úradoch, najprv v Číne, Mongolsku, Thajsku, Kazachstane a Uzbekistane, neskôr budú nasledovať Ukrajina, Bielorusko, Rusko, Albánsko a ďalšie krajiny.

(Benešovský deník)

NEMECKO: AIRBUS POVOLIL PREŠETRENIE ÚČTOV ZAMESTNANCOV

Výrobca lietadiel Airbus si v záujme odhalenia možnej korupcie objednal kontrolu účtov všetkých svojich nemeckých zamestnancov v rokoch 2005 – 2007. Kontrola má od-

halif prípadné zhody účtov zamestnancov s účtami dodávateľov spoločnosti. Zamestnanci boli o tomto kroku informovaní.

(BBC)

EURÓPSKA ÚNIA: OBČANIA EÚ SA NAJVIAC ŠTAŽOVALI NA NEDOSTATOK TRANSPARENTNOSTI

Oproti roku 2007 stúpil počet sťažností europóskému ombudsmanovi v roku 2008 z 3 211 na 3 406 prípadov. Viac ako 36 percent z nich sa týkalo otázok transparentnosti ako je napríklad prístup k informáciám alebo dokumentom úradov EÚ. Najviac takýchto sťažností na počet obyvateľov prišlo na úrad Nikiforosa Diamandourasa od občanov Malty, Luxemburska, Cypru a Belgicka. Ombudsman vlani uzavrel 355 prípadov, 129 z nich zmierom. V 53 prípadoch bol postup inštitúcií vyhodnotený ako nesprávny, za 44 prípadov dostali čierny bod za nevhodné správanie.

(EUobserver.com)

AMERIKA

KOLUMBIA: ZASTRELILI ROZHLASOVÉHO NOVINÁRA

Neznámy páchatel vydávajúc sa za poštového doručovateľa zastrelil v jeho vlastnom dome v juhozápadnej provincii Kolumbie Cauca 72-ročného rozhlasového novinára Josého Everarda Aguilara. Aguliar bol známy svojou ostrou kritikou miestnej korupcie a prepojení medzi miestnymi politikmi a pravicovými povstalcami. Už predtým bol novinár kvôli svojej práci terčom vyhrážok. (Výbor na ochranu novinárov - www.cpj.org)

(New York Times)

USA: FIRMY SA OBÁVAJÚ PRÍSNEJŠÍCH PRAVIDIEL OD VLÁDY

Americké firmy sa obávajú, že väčší dôraz na transparentnosť vládnych výdavkov určených na protikrizové balíčky a stimuly bude mať za následok viac regulácií ich podnikania. Vyplýva to z prieskumu uskutočneného medzi poldruha tisícovou podnikateľov zo všetkých hospodárskych odvetví vrátane priemyslu, finančných služieb, energetiky a telekomunikácií. 80 percent opýtaných si myslí, že tlak na väčšiu transparentnosť bude znamenať viac regulácií, ale okolo 58 percent si nemyslí, že to zároveň bude mať pozitívny vplyv na transparentnejšie mňanie peňazi z vládnych podpôr. O opaku je presvedčených len 29 percent opýtaných podnikateľov. Niekoľko podnikateľov, vrátane bánk, už z tohto dôvodu vrátilo štátne podpory alebo tak chcú v blízkej budúcnosti urobiť. Americká vláda na protikrizové balíčky a pomoci firmám minula už stovky miliárd dolárov.

(Reuters)

ÁZIA

JUŽNÁ KÓREA: BÝVALÝ PREZIDENT SPÁCHAL SAMOVRAŽDU

62-ročný bývalý prezident Južnej Kórey Roh Moo-hyun spáchal samovraždu, keď skočil z útesu neďaleko jeho vidieckeho domu. Po páde urpel smrteľné zranenia, v dôsledku

ktorých skončil v nemocnici. Roh Moo-hyun si ako prezident v rokoch 2003 – 2008 veľmi zakladal na povesti čistého politika a veľmi ťažko niesol vyšetrovanie jeho účasti v korupčnom škandále, počas ktorého bolo niekoľko jeho blízkych spolupracovníkov uväznených. Polícia vyšetrovala aj jeho manželku a syna. O ťažkom duševnom rozpoležení politika svedčí viacero jeho vyjadrení pre médiá a aj jeho slová na svojej internetovej stránke. "Nemôžem viac stelesňovať vaše hodnoty. Nie som viac oprávnený hovoriť o takých veciach ako demokracia, pokrok a spravodlivosť" - zneli jeho posledné verejne vyslovené slová.

INDIA: ŠTVRTINA NOVÝCH POSLANCOV MÁ PROBLÉMY S POLÍCIOU

Minimálne 153 z 552 novozvolených poslancov indického parlamentu čelí obvineniam zo spáchania trestných činov, z toho až 74 z vážnych, pričom pomer medzi budúcou vládou koalíciou a opozíciou je približne vyrovnaný. Porovnanie s prechádzajúcim volebným obdobím (2004 - 2009) však hovorí, že v tejto oblasti došlo k zlepšeniu, pretože voliči odmietli vo voľbách viacerých kandidátov s najväčším počtom konaní voči ich osobe. Napriek tomu sa do parlamentu opäť dostalo viacero osôb obvinených z vážnych zločinov vrátane vražd a účasti na vojách gangov. Miektoré kauzy sú už staré, pretože vážnym problémom Indie sú aj veľmi pomalé súdy. Miestna watchdogová skupina vyzvala politických lídrov, aby týchto poslancov nenominovali za členov vlády.

(BBC)

AFRIKA

JUŽNÁ AFRIKA: ÚPLATOK ZA LEPŠIE MIESTO NA INAUGURÁCII PREZIDENTA

Policia vyšetruje juhoafrického podnikateľa za pokus podplatiť úradníka, ktorý mu za úplatok 12 dolárov mal vybaviť lepšie miesto na inaugurácii novozvoleného prezidenta JAR Jacoba Zumu. „Zdá sa, že podnikateľ chcel len lepší výhľad“, povedal k prípadu policajný hovorca. Podnikateľ zaplatil kauciu 237 dolárov a je vyšetrovaný na slobode.

(AFP)

ZAVÁDZANIE AKADEMICKÉJ ETIKY NA SLOVENSKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

V rámci projektu *Nástroje zvyšovania transparentnosti a posilnenia mechanizmov zodpovedania sa verejného sektora podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja vzniklo viacero štúdií*

a analýz *skúmajúcich protikorupčné nástroje v rôznych oblastiach spoločenského života. Jedna z nich sa venuje zavádzaniu etiky v rámci akademickej obce na úrovni vysokých škôl.*

Otázka akademickej etiky začala výraznejšie rezonovať na Slovensku v ostatných troch rokoch. Najčastejšie v súvislosti s otázkou plagiátorstva u študentov alebo pedagógov. Plagiátorstvo je však len jedným z prehreškov voči akademickej etike a otázka stavu akademickej etiky na Slovensku je podstatne širšia ako len plagiátorstvo. Vzhľadom na skutočnosť, že u nás doteraz neexistovala komplexná analýza stavu zavádzania akademickej etiky, tak sme sa rozhodli zmapovať súčasný stav a navrhnúť, ako by sa dal zlepšiť. Ako bázu pre popisovanie situácie na Slovensku sme použili zahraničnú odbornú literatúru a konkrétne príklady z USA, pretože v USA má akademická etika tradíciu už niekoľko desiatok rokov a aj to je zrejme dôvodom, že dostupné zdroje o tejto téme sú primárne z tejto krajiny.

Etika v plienkach

Výsledkom mapovania stavu zavádzania akademickej etiky na Slovensku bolo viacero kľúčových zistení. Prvým zistením je, že zatiaľ čo v USA je akademická etika bežnou súčasťou univerzít, tak u nás sa s ňou stretávame skôr v ojedinelých prípadoch. Druhým zistením je, že akademická etika sa u nás definuje najmä prostredníctvom etických kódexov a to tak na národnej úrovni (Etický kódex zamestnancov VŠ a Opatrenie na odstránenie plagiátorstva u študentov schválené Slovenskou rektorskou konferenciou), ako aj na úrovni jednotlivých univerzít. Z hľadiska obsahu sú naše etické kódexy podobné tým, ktoré sú používané v USA. Podstatný rozdiel sme naopak objavili v procesoch a v miere implementácie etických kódexov. Napriek skutočnosti, že viaceré vyso-

ké školy prijali etický kódex, tak jeho implementácia bola obmedzená. Jedným zo zistených problémov je formálnosť pri zavádzaní etického kódexu. Etický kódex je vnímaný ako cieľ samotný a nie ako nástroj na zavedenie akademickej etiky. To znamená, že vysoká škola sa uspokojí s tým, že kódex je vytvorený a to či je naozaj uplatňovaný, sa neskúma. Výstižným príkladom takéhoto kódexu je spomínaný Etický kódex zamestnancov vysokých škôl, ktorý podľa našich zistení používa polovica verejných vysokých škôl. Avšak z výpovedí našich respondentov z vysokých škôl hlásiacich sa k používaniu tohto kódexu vyplynulo, že sa samotnou implementáciou až tak nezaoberali. Nevedeli napríklad povedať, do akej miery pedagógovia kódex poznajú a či sa ním riadia. Aj samotná rektorská konferencia sa pri schvaľovaní kódexu zaoberala viac otázkami komunikácie smerom navonok voči širšej verejnosti, ktorej chcela vydať prijatím kódexu signál, že vysokým školám na dodržiavanie etiky záleží. Zápis z rokovania rektorov však už nič nehovorí o komunikácii dovnútra akademickej obce, ktorá mala kódex v konečnom dôsledku používať.

Úloha učiteľov

Otvorený priestor pre posilnenie zavádzania akademickej etiky u študentov vnímame v súvislosti s využitím pedagógov. Odborná literatúra priznáva práve pedagógom veľký vplyv na úspešnosť zakorenenia sa akademickej etiky medzi študentmi. Úloha učiteľov začína v tom, že sú vzorom etického správania (neplagujú, nepodvádzajú a pod.). Pedagógovia by tiež mali študentov nielen oboznámiť s pravidlami aka-

ademickej etiky, ale aj vysvetliť im, prečo je dodržiavanie akademickej etiky dôležité. Takisto by mali u samotných študentov stimulovať zodpovednosť za akademickú integritu. V neposlednom rade by mali učitelia porušenie akademickej etiky bezodkladne potrestať, pričom prvý trest za porušenie etiky by mal mať skôr výchovný než sankčný charakter.

Rovnako dôležité je aj pravidelné vyhodnocovanie kódexov. Výsledkom vyhodnocovania kódexov je zistenie, či sú v nich zachytené princípy ešte aktuálne a či sú úspešne implementované. Na základe takého vyhodnotenia vysoká škola môže skúmať dôvody, prečo a v akých oblastiach kódexy nie sú dodržiavané. Takéto zistenia jej potom umožnia adaptovať kódex prípadne zmeniť spôsob jeho implementácie v súlade s realitou danej akademickej obce. Nevyhodnocovanie kódexov môže spôsobiť ich zastaranie. Na Slovensku sme nenašli žiadnu vysokú školu, ktorá mala zavedený etický kódex a ktorá by ho aj vyhodnocovala. Dve vysoké školy, ktoré kódexy v čase

výskumu pripravovali, plánovali aj ich pravidelné vyhodnocovanie.

Neriešenie príčin

V súvislosti s implementáciou akademickej etiky vnímame ako problematický tiež fakt, že na Slovensku je väčšia tendencia zaoberať sa riešením samotného porušovania etických princípov ako odstraňovaním príčin etického zlyhania. Pričom však riešenie príčin máva dlhodobejší a širší dosah než vyrovnávanie sa s jednotlivými prešlapmi. K príčinám porušovania akademickej etiky patria u študentov napríklad nejasné pravidlá, nedostatočne definované alebo nerealistické štandardy spolupráce, neadekvátne manažovanie triedy alebo slabá ochrana proti podvádzaniu počas skúšania. U pedagógov môžu viesť k porušeniu akademickej etiky protichodné tlaky. Na jednej strane môžu byť vysokou školou tlačení k poskytovaniu vzdelania pre veľké množstvo študentov a zároveň sa od nich požaduje rozsiahla vedecká produktivita. Navyše, vysoká škola u nás väčšinou neдекларuje dodržiavanie akademickej etiky ako svoju prioritu a tak vysokoškolskí učitelia zvolia riešenie, ktorým naplnia požiadavky školy, ktoré sú im komunikované ako kľúčové (vyučovanie, publikovanie). Tým, čo škola naopak nevynucuje, respektíve ani nevyhodnocuje (akademickú etiku) sa vedecko-pedagogickí pracovníci majú potom tendenciu nezaoberať.

Na základe realizovaného výskumu je možné skostatovať, že vysoké školy na Slovensku čakajú v súvislosti so zavádzaním akademickej etiky dve základné úlohy. Prvou je rozšírenie akademickej etiky na všetky univerzity a druhou je zvýšenie dôrazu na samotnú implementáciu akademickej etiky. Akokoľvek dokonale naformulované pravidlá akademickej etiky sú totiž zbytočné pokiaľ sa adekvátne nazavedú do života. ♦

Renáta Králiková
analytička Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť

HODNOTENIE TROCH ROKOV ČINNOSTI VLÁDY SR A NÁRODNEJ RADY SR V OBLASTI BOJA PROTI KORUPCII

Transparency International Slovensko (TIS) predkladá hodnotenie tretieho roku pôsobenia vládnej koalície z hľadiska problematiky korupcie. V rámci tohto hodnotenia sa zameriavame na tri oblasti – hodnotenie formálnej organizácie boja s korupciou, ďalej predkladáme súbor opatrení,

ktoré hodnotíme pozitívne alebo negatívne z hľadiska dopadov na rozsah korupcie na Slovensku a na záver uvádzame súhrnné hodnotenie pôsobenia vlády v podobe známky. Na správe TIS spolupracovala s dvoma desiatkami odborníkov z rôznych oblastí spoločenského života.

Hodnotenie formálnej organizácie

Vláda SR za uplynulé tri roky nepripravila a neprijala svoj protikorupčný program. Vláda SR zároveň nevytvorila dostatočnú organizačnú kapacitu na zaobranie sa touto agendou. V rámci Úradu vlády pôsobí Odbor ochrany finančných záujmov EÚ a boja proti korupcii Úradu vlády SR, ktorý je však kapacitne poddimenzovaný a nevyvíja v súčasnosti dostatok aktivít. Uznesenie vlády, ktorým bol poverený minister vnútra SR predkladať návrhy zákonov v oblasti boja proti korupcii, ktoré nie sú v pôsobnosti žiadneho ústredného orgánu štátnej správy, nebolo doteraz naplnené. Danej agende sa výraznejšie nevenujú ani jednotlivé ústredné orgány štátnej správy.

Dobré opatrenia

TIS oceňuje **novelu zákona o verejnom obstarávaní**, ktorou sa znížili finančné limity na obstaranie neprioritných služieb bez využitia súťažných postupov a zaviedli viaceré informačné povinnosti pri obstarávaní neprioritných služieb. Hoci zákonodarcovia nepristúpili k zrušeniu inštitútu neprioritných služieb, predmetná novela je krokom správnym smerom. Druhým opatrením, ktoré vnímali hodnotitelia pozitívne, je **novela zákona o majetku obcí a vyšších územných celkov (VÚC)**. Novela zavádza povinnosť predávať a prenajímať majetok s využitím súťažných metód. Novela tiež zaväzuje obec a VÚC informovať verejnosť o zámere predaja.

Ďalším pozitívnym opatrením je novela zákona o **prevoze vlastníctva nehnuteľného majetku vo vlastníctve SR na obec alebo VUC**, ktorá hovorí o tom, že ak do 30 dní od rozhodnutia o prebytočnosti majetku oň neprejaví záujem žiadna štátna rozpočtová alebo príspevková organizácia, musí sa vykonať ponukové konanie. Doteraz tento majetok automaticky pripadol obci, na území ktorej sa majetok nachádzal. Nový postup znižuje šance na „dohadzovanie“ majetku spriatelеныm osobám. Spomedzi ďalších pozitívne hodnotených opatrení uvádzame **novelu zákona o politických stranách a hnutiach**, ktorá zvyšuje transparentnosť pri prijímaní darov a zavedenie povinnosti pre obce **ohlasovať PPP projekty Ministerstvu financií SR**.

Zlé opatrenia

Hodnotitelia ako negatívne opatrenie prijaté súčasťou vládou vnímajú „protikrizovú“ **dohodu predsedu vlády so Združením miest a obcí Slovenska (ZMOS)** o tom, že vláda nebude podporovať žiadne opatrenia bez súhlasu ZMOS. Zároveň negatívne hodnotíme rozhodnutie prezidenta SR nepodpísať **novelu zákona o majetku obcí a vyšších územných celkov**. Vážnym negatívnym rozhodnutím v kontexte potierania korupcie v ostatnom roku je **zrušenie Špeciálneho súdu**.

Ďalším negatívne vnímaným

opatrením bol **zákon o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskych spoločenských a zákon o podpore regionálneho rozvoja**, ktoré miesto riešenia nástrojov zvyšovania transparentnosti a objektívnosti pri prerazovaní zdrojov riešili iba formálne aspekty. Za negatívne opatrenie je považovaný aj **zákon o stimuloch pre výskum a vývoj**. Zákon neupravuje proces výberu, a tento má byť definovaný ministrom školstva. Znamená to nižšiu verejnú kontrolu a veľmi široké právomoci ministra.

TIS negatívne hodnotí aj **zvýšenie právomocí ministra životného prostredia pri nakladaní s prostriedkami, rozdeľovanie štátnych fondov a rezerv** (rezerva predsedu vlády, Úradu vlády SR, Environmentálny fond, sociálne podniky a pod.), ktoré zväčšujú možnosti pre stranický klientelizmus, **zrušenie degresívnej marže na nemocničné lieky**, ktorá umožňuje preferovanie distribútorov a zvyšuje netransparentnosť, či **novelu zákona o službách zamestnanosti**. Spomedzi ďalších negatívne vnímaných aktivít v treťom roku pôsobenia súčasnej vlády možno uviesť opakované **odmietanie poskytovateľ verejnosti informácie, disciplinárne postihy sudcov kritizujúcich pomery v justícii, opakované útoky predsedu vlády na médiá a súkromné zdravotné poisťovne**.

Negatívne boli hodnotené aj **vyjadrenia predsedu vlády**,

ktorými verejne legitimoval stranický klientelizmus, ďalej niekoľkokrátne nekonanie v kauze netransparentne pridelenej verejnej zákazky známej ako „nástenkový tender“, ako aj skutočnosť, že novým ministrom výstavby sa stala osoba, ktorá bola zainteresovaná do pridelenia problematickej verejnej zákazky, kvôli ktorej odstúpil predchádzajúci minister výstavby.

Nečinnosť

Negatívne hodnotíme aj nečinnosť vlády v oblasti boja proti korupcii a zvyšovania transparentnosti – najmä absenciu **vízie štrukturálnych zmien** v sektoroch náchylných na korupciu, ako napríklad zdravotníctvo či súdy a neodstránenie noviel zákonov **obmedzujúcich právo verejnosti na účasť v konaniach**. Negatívne bol hodnotený aj fakt, že napriek odvolávaniu ministrov **nebola voči žiadnemu z nich vyvodená osobná hmotná alebo trestnoprávna zodpovednosť**. Za ďalšie prejavy nečinnosti možno pokladať **nezrušenie zmlúv u verejných zákaziek**, ktoré charakterizovala nehospodárnosť pri nakladaní s verejnými financiami a porušenie princípov verejného obstarávania (tzv. nástenkový tender, súťaž na digitálne vysielanie, súťaž na elektronické mýto, obstarávanie rekonštrukcie bratislavského hradu, netransparentný predaj emisií a pod.).

Výrazne negatívne možno zároveň hodnotiť **nefunkčný systém regulácie konfliktu záujmov**. Nefunkčnosť tohto systému sa napríklad prejavila neschopnosťou reagovať na konanie poslanca Jána Slotu (SNS), ktorého majetkové pomery zjavne nekorešpondujú s deklarovaným majetkom.

Súhrnné hodnotenie pôsobenia súčasnej vlády podľa spriemerovaných známkov hodnotiteľov vyjadruje **známka 4,3**.

Celý dokument možno nájsť na internetovej stránke TIS.

SEMINÁR TIS O TRANSPARENTNOSTI A INTEGRITE VO VEREJNOM OBSTARÁVANÍ

TIS v spolupráci s Úradom pre verejné obstarávanie a európskym OLAF-om uskutočnila v apríli tohto roka vzdelávací seminár „Transparentnosť a integrita vo

verejnom obstarávaní“. Zúčastnilo sa ho viac ako 130 pracovníkov z verejného, ako aj súkromného sektora, ktorí sa venujú verejnemu obstarávaniu.

Seminár otvorila Emília Sičáková-Beblavá, prezidentka TIS.

autor: archív TIS

Seminára sa celkovo zúčastnilo 130 účastníkov.

autor: archív TIS

Keďže jeho cieľom bolo oboznámiť účastníkov a diskutovať s nimi o existujúcich protikorupčných opatreniach vo verejnom obstarávaní, prednášky sa venovali takým témam ako sú napríklad prístup k informáciám vo verejnom obstarávaní, elektronizácia verejného obstarávania či elektronická aukcia.

Tajomstvo úspechu obstarávania v Leviciach podľa Boženy Krajčovičovej z MsÚ v tomto meste spočíva v zavedení elektronických aukcií, ktoré

zabezpečujú transparentnosť a hospodárnosť. Ukázala, že elektronické obstarávanie nie je technicky náročné a je vhodné na nákup takmer všetkých tovarov, služieb a prác, pričom sa dajú sa dosiahnuť úspory až vo výške 40 percent. Doteraz vykovali v tomto meste viac ako 38 elektronických aukcií a dobrá skúsenosť z Levíc sa preniesla aj do Šale, Piešťan, Novej Dubnice, Zvolena, Bytče, Rožňavy, Trebišova, Nitry a ďalších samospráv. Elektronizácia verejného ob-

starávania (EVO) je širší kon-

cept ako „len“ uskutočňovanie elektronických aukcií. Ide o postup vo verejnom obstarávaní, pri ktorom niektoré alebo všetky kroky sú realizované prostredníctvom elektronických prvkov a prostriedkov, tak ako to uviedla Libuše Horáková zo spoločnosti Lazar Consulting. EVO utlačuje jednotlivé administratívne procesy v organizáciách, ktorá ho zavedie, a to tým, že obsahuje napríklad databázy postupov verejného obstarávania, vzo-

ry elektronických dokumentov používaných pri jednotlivých postupoch, umožňuje elektronickú komunikáciu ako aj elektronickú aukciu a pod.. Z hľadiska verejnosti prináša takisto pozitíva – ide totiž o podporný systém vytvárania a zverejňovania štandardizovaných informácií a tak umožňuje lepšiu verejnú kontrolu. Jeho zavedenie zároveň prináša poriadok v systéme verejného obstarávania v organizácii – pomáha vytvárať plán verejného obstarávania, pomáha pri príprave konkrétneho nákupu ako aj pri samotnom výkone nákupu, ďalej pri jeho kontrole a hodnotení. Preto sa v organizácii musia vyjasniť kompetencie, zodpovednosti a právomoci, čo máva pozitívny vplyv aj na kultúru práce v organizácii (platí to platí pre organizácie verejného ako aj súkromného sektora).

Oba nástroje zvyšovania transparentnosti verejného obstarávania – EVO aj elektronické aukcie - môžu zaviesť jednotlivé inštitúcie verejného sektora doslova z večera do rána. Účastníkov seminára o tom presvedčali tí, ktorí transparentnosť do verejného obstarávania postupne zavádzajú do svojej každodennej praxe. Veríme, že živým príkladom inšpirovali aj iných a seminár pomohol v šírení dobrej praxe v oblasti verejného obstarávania.

Všetky príspevky, ktoré odzneli na seminári, je možné nájsť na internetovej stránke TIS v sekcii Verejné obstarávanie vs. korupcia.

◆
(esb)

SEMINÁR TIS – VEREJNÁ KONTROLA VÚC 2009

V dňoch 24. – 26. apríla 2009 sa v Lúčkach pri Kremnici uskutočnil IV. ročník seminára TIS Verejná kontrola VÚC, ktorý tento rok spoluorganizovala Nadácia otvorenej spoločnosti (NOS – OSF). Bol určený najmä pre regionálnych novinárov, ale aj aktivistov a všetkých, ktorých zaujíma druhý stupeň samosprávy v SR. Pre účastníkov boli pripravené odborné prezentácie z jednotlivých oblastí fungovania VÚC (programové rozpočtovanie, regionálne zdra-

votníctvo, politika verejnosúkromných partnerstiev), dôležitou súčasťou seminára bola aj diskusia s poslancom Trnavského samosprávneho kraja Bohumilom Chmelikom a skúseným protikorupčným konzultantom Fredom Fishrom a výmena skúseností účastníkov seminára s verejnou kontrolou moci na úrovni regionálnej samosprávy. Všetky príspevky, ktoré odzneli na seminári, je možné nájsť na internetovej stránke TIS v sekcii Transparentná samospráva. (ir)

Fred Fisher a Luba Vávrová v diskusii s účastníkmi seminára.

autor: archív TIS

NOVINÁRSKE PARAGRAFY III.

V predchádzajúcich dvoch vydaniach Pod lupou sme v rámci rubriky „Protikorupčné nástroje“ zverejnili prehľad právnych predpisov mapujúcich pôsobenie, práva a povinnosti lokálnych a regionálnych novinárov. V čísle PL 10–12/2008 to bola úprava práva na informácie podľa čl. 26 Ústavy SR, ďalej nový tlačový zákon z roku 2008 a tiež zákon o vysielaní a retransmisii. V čísle PL 1/09 sme pozornosť

venovali autorskému právu, vrátane pravidiel citovania, preberania a zamestnaneckého diela. Trojdielny seriál „novinárskej legislatívy“ ukončujeme v dnešnom vydaní problematikou tzv. spravodajských licencií, osvetlením možností využívania zákona o slobode informácií pri práci žurnalistu, ale tiež rekapituláciou právnych inštitútov, ktoré hrozia novinárom pri nepravdivom informovaní.

Spravodajská licencia

Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb., ďalej len „OZ“) hovorí, že „*písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením*“ (§ 12 ods. 1). Z tohto pravidla však existuje výnimka, tzv. spravodajská licencia, v zmysle ktorej netreba privolenie, ak ide o tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. V takomto prípade ale zároveň platí, že získané údaje možno použiť iba „*primeraným spôsobom*“. Uverejnené informácie teda nesmú byť nepravdivé, resp. pravdu skresľujúce a musia zohľadňovať právo dotknutej osoby na ochranu osobnosti, súkromia, mena a pod. O miere potenciálneho zásahu do týchto práv rozhoduje na základe žaloby na ochranu osobnosti súd.

Zákon o slobode informácií

V prípade, že novinár z akéhokoľvek dôvodu získava informácie pre svoju prácu prostredníctvom zákona č. 211/2000 Z. z. o slobode informácií, mal by mať na zreteli niekoľko faktov. V prvom rade treba evidovať, že infozákon sa vzťahuje iba na orgány verejnej moci, t.j. inštitúcie verejného sektora, nie na cirkvi, bytové spoločenstvá, občianske združenia, urbáre

či firmy. Z tohto pravidla je jedna výnimka – prostredníctvom infozákona možno žiadať aj údaje od obchodných spoločností (firiem), avšak len od takých, ktorých spolu/zakladateľom sú orgány verejnej moci (t.j. napr. vodárenské spoločnosti, štátne podniky, mestské bytové a dopravné podniky, správovské spoločnosti a pod.). Dožiadany subjekt má na vybavenie novinárskej infožiadosti osem kalendárnych dní. V žiadosti o informácie musia byť uvedené štyri základné náležitosti:

1. kto ju podáva (meno, priezvisko a adresa trvalého bydliska novinára, resp. identifikácia redakcie),
2. komu je adresovaná,
3. aké informácie sa požadujú a
4. akým spôsobom majú byť sprístupnené (e – mail, fotokópia, písomne, nahliadnutím do spisu, ...).

Vzor žiadosti, ako aj vzory ďalších podaní sú zverejnené na www.infocin.sk.

Dožiadaná inštitúcia má v zásade dve základné možnosti ako naložiť so žiadosťou – buď informáciu novinárovi poskytne alebo vydá rozhodnutie o nesprístupnení, s odôvodnením odmietnutia (obchodné, bankové, daňo-

vé tajomstvo, ochrana osobných údajov, ...) a s poučením o možnosti odvolania sa. V prípade nespokojnosti novinára s ne/vybavením jeho žiadosti sa možno obrátiť na priestupkový úrad (pokuta za porušenie infozákona môže byť až do 1659, 70 eur, t.j. 50 000,- Sk) a po vyčerpaní riadnych opravných prostriedkov (odvolania) aj na krajský súd.

Čo hrozí novinárom za nepravdivé informovanie

Osoba, ktorá sa domnieva, že médiá zverejnili o nej nepravdivé informácie, má v zásade na svoju obranu – okrem už spomínaného právneho prostriedku na opravu, resp. práva na odpoveď (porovnaj PL 10–12/2008, str. 6) – tri základné právne inštitúty: občianskoprávny, priestupkový a trestnoprávny.

V prvom prípade ide o už spomínanú žalobu na ochranu osobnosti uplatnenú cestou okresného súdu. Dotknutá **fyzická osoba** má v takom prípade nielen právo domáhať sa od novinára, resp. vydavateľa, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na

ochranu jej osobnosti, resp. aby sa odstránili následky týchto zásahov prostredníctvom ospravedlnenia, ale aj na to, aby jej bolo dané primerané zadostučinenie, t.j. náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch (§ 13 OZ). Opatrnosť treba aj pri informovaní o **právnických osobách** - neoprávnené použitie názvu právnickej osoby, rovnako ako neoprávnený zásah do jej dobrej povesti, môže byť totiž tiež dôvodom na súdnu žalobu (§ 19b OZ) s povinnosťou finančnej kompenzácie.

V prípade, že publikovaná informácia mala dotknutej osobe ublížiť na cti (urážka, vydanie na posmech), môže dôjsť k spáchaniu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 ods. 1 písm. a) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. Za tento priestupok tzv. nactiufňania môže Obvodný úrad uložiť novinárovi pokutu do 33, 19 eur (1000,- Sk).

Ak by však novinár uverejnil „*nepravdivý údaj, ktorý je spôsobilý značnou mierou ohroziť vážnosť osoby u spoluobčanov, poškodí ju v zamestnaní, v podnikaní, naruší jej rodinné vzťahy alebo spôsobilí jej inú vážnu ujmu*“, mohol by naplniť skutkovú podstatu trestného činu ohovárania (§ 373 Trestného zákona, ďalej len „TZ“) a byť potrestaný odňatím slobody až na päť rokov. V prípade informovania o špecifických kauzách by teoreticky mohlo dôjsť aj k spáchaniu iných trestných činov, napr. k ohrozeniu utajovanej skutočnosti (§ 319 – 320), porušovaniu tajomstva prepravovaných správ (§ 196 TZ), neoprávnenému nakladaniu s osobnými údajmi (§ 374 TZ) či ku krivému obvineniu (§ 345 TZ).

Vladimír Pirošík

advokát, spolupracovník TIS

PAVEL: VEREJNÉ OBSTARÁVANIE V ČESKEJ REPUBLIKE

Ak dnes človek počuje slovné spojenie verejné obstarávanie, je veľmi pravdepodobné, že sa mu ako asociácia vybaví korupcia. Je to dôsledkom fak-

tu, že v médiách je tento pojem skloňovaný práve v situáciách, kedy bola zaznamenaná nejaká korupcia alebo je na ňu aspoň podozrenie.

Niet divu, že verejné obstarávanie priťahuje korupciu, pretože cez tento inštitút sú ročne vynakladané obrovské prostriedky (na Slovensku okolo 4,4 mld. EUR). Súčasný systém zadávania verejných zákaziek pritom trpí celým radom neduhov, ktoré korupčné správanie veľmi uľahčujú. Prítom však, s výnimkou niektorých prác vydaných Transparency International Slovensko, sa tejto problematike venuje len malá pozornosť odbornej verejnosti. A pokiaľ aj áno, ekonomický pohľad zostáva na okraji. Preto možno pozitívne hodnotiť vydanie odbornej štúdie „Verejné zakázky v Českej republike“, ktorá tento deficit čiastočne znižuje. Hoci sú v nej predovšetkým analyzované problémy susednej krajiny, môže byť zaujímavá aj pre slovenského čitateľa, pretože základné legislatívne rámcové a (ne)fungovanie systému obstarávania sú si veľmi podobné.

Ekonomický pohľad

Štúdia *Verejné zakázky v Českej republike* analyzuje inštitút verejného obstarávania pohľadom ekonóma. Neakcentuje teda príliš právnu stránku veci, ktorá je v súčasnej odbornej literatúre dominantná. Dokonca však ani nevenuje väčšiu pozornosť korupcii. Dôvodom je základná logika analýzy. Tá je založená na predpoklade, že verejné obstarávanie je primárne nástrojom na zvyšovanie ekonomickej efektívnosti. Inak povedané, jedná sa o externú formu produkcie, ktorú by mal obstarávateľ (vo väčšine prípadov organizácie verejného sektora) použiť iba vtedy, ak je externý subjekt schopný požadovaný statok vyrobiť lacnejšie, ako sám obstarávateľ. Len v tomto prípade má tento inštitút zmysel a zároveň, pokiaľ sú pri rozhodovaní o verejných zákazkách uplatňované ekonomicke princípy, priestor pre korupciu sa výrazne znižuje (zákazka pridelená korupčným konaním nemôže byť pre obstarávateľa ekonomicky výhodná).

Recenzovaná štúdia je rozdelená na dve časti. Prvá je teoretická, kde autor s využitím aparátu ekonómie analyzuje dopady aplikácie inštitútu verejných zákaziek na ekonomickú efektívnosť. Oproti klasickému chápaniu berie analýza ohľad i na existenciu transakčných nákladov, čo má významné implikácie pre rozhodovanie ekonomických subjektov. Uka-

vynútiteľnosťou. V rámci usku- točnených analýz sa napríklad ukazuje, že podľa postupov definovaných v zákone o verejnom obstarávaní je vynakladaná len polovica prostriedkov alokovaných v rámci inštitútu verejného obstarávania. Viacero zákaziek spadá do režimu zákaziek malého rozsahu, ktoré môžu obstarávateľia prídeľovať aj priamym zadáním.

zuje sa tak napríklad, že nie je vhodné verejne obstarávať všetky statky. To sa týka najmä služieb, u ktorých je veľmi ťažko merateľný výstup alebo hrozí vznik monopolnej závislosti na dodávateľovi.

Súťaž sa oplatí

Druhá časť štúdie analyzuje súčasný stav zadávania verejných zákaziek v Českej republike, pričom sa snaží identifikovať najvýznamnejšie slabé miesta. Medzi ne patrí najmä úzke chápanie zákona o verejnom obstarávaní ako normy súťažného práva, absencia uplatňovania princípov 3 E¹ pri verejnom obstarávaní, nízka transparentnosť a nedostatočne fungujúci kontrolný systém. Viacero vyššie uvedených problémov nie je pritom spojených s nekvalitnou legislatívou, ale skôr s jej praktickou

To má však negatívne dopady na získané ceny a teda i na náklady verejného sektora. Ukazuje sa totiž, že prítomnosť konkurencie je kľúčová pre zníženie konečnej ceny. V práci je tento nepriamo úmerný vzťah medzi počtom konkurujúcich si subjektov na ponukovej strane a cenou demonštrovaný na empirickej analýze zákaziek v oblasti dopravnej infraštruktúry. Ekonometrická analýza tu prináša zaujímavé výsledky, z ktorých môžeme spomenúť zistenie, že každý dodatočný ponúkajúci prináša v priemere zníženie ceny o 3,4 percenta alebo že aplikácia užšej súťaže zvyšuje v priemere cenu o 11 percent oproti situácii, keď by bola použitá súťaž.

Zlepšenia sú možné

Možno teda konštatovať, že situácia na trhu verejného

obstarávania rozhodne nie je dobrá a jej zlepšenie by prinieslo nie nevýznamné úspory pre verejné rozpočty. Otázkou však je, ako dosiahnuť tento stav. Predložená publikácia prináša niekoľko návrhov. Prítom sa nejedná o nejaké významné zmeny súčasnej legislatívy či fiškálne náročné reformy, ale skôr o drobné úpravy či zvýšený dôraz na vynútiteľnosť existujúcich. Z najvýznamnejších návrhov je možné uviesť implementáciu konceptu 3E priamo do zákona o verejnom obstarávaní tak, ako je to napríklad v Slovinsku, kde zákon popri rešpektovaní princípov transparentnosti, nediskriminácie a rovnakého zaobchádzania prikazuje obstarávateľovi sledovať aj princípy hospodárnosti, účelnosti a efektívnosti.² Ďalej je potrebné zvýšenie transparentnosti a to najmä znížením finančnej hranice pre zákazky malého rozsahu a zlepšením fungovania kontrolných inštitúcií.

Na záver možno zhrnúť, že recenzovaná štúdia predstavuje veľmi zaujímavý pohľad ekonómia na problematiku verejného obstarávania. Možno ju odporučiť všetkým, ktorí sa zaujímajú o verejné obstarávanie a sú už „trochu unavení“ neustálym právnym precizovaním zákona o verejnom obstarávaní. Prečítať si ju však, samozrejme, môže každý, kto má záujem na tom, aby sa verejné financie vynakladali efektívne. Veď, ako uvádza na konci práce autor, keby sa podarilo napríklad znížiť ceny obstarávania v ČR o jedno percento, znamenalo by to uvoľnenie verejných prostriedkov vo výške 5,3 mld. Kč. To iste nie sú malé peniaze. Prítom je zároveň možné očakávať, že odhad celkovej neefektívnosti súčasného systému verejného obstarávania v ČR i na Slovensku vo výške 1 percenta veľmi konzervatívny.

Ivan Rončák

¹ z angl. *efficiency* (efektívnosť), *economy* (hospodárnosť) a *effectiveness* (účinnosť)

² Zákon o verejnom obstarávaní Slovinskej republiky je v angličtine prístupný na http://www.oecd.org/document/30/0,3343,en_33638100_33693506_35029086_1_1_1_1,00.html

Ľudovít Budzák, prezident Združenia hlavných kontrolórov miest a obcí SR:

„Problém je, keď chýba vôľa riešiť kontrolné zistenia“

Profesijné združenia majú na Slovensku sudcovia, lekári, prednostovia, dokonca aj obecné matrikárky. Pán prezident, v čom vidíte prínos Združenia hlavných kontrolórov miest a obcí Slovenskej republiky na profesijnej báze?

– Združenie hlavných kontrolórov miest a obcí Slovenskej republiky vzniklo v roku 1992 v Banskej Bystrici. Úlohou združenia je obhajovať záujmy svojich členov tak, aby zo strany miest a obcí boli vytvorené podmienky pre ich činnosť, zabezpečiť právnu ochranu hlavných kontrolórov v pracovnej oblasti, poskytnúť informácie a školenia v rámci odborného rastu a pripomienkovať zmeny v legislatíve týkajúcej sa kontrolnej činnosti. Prínosom je zviditeľnenie profesijnej skupiny hlavných kontrolórov smerom k inštitúciám a občanom. Vo vzťahu k svojej členskej základni je to najmä vzdelávanie a konzultácie v odborných otázkach.

Od 1. januára 2006 boli právomoci Najvyššieho kontrolného úradu SR rozšírené aj na kontrolu samosprávy. Ako sa to odrazilo na práci hlavných kontrolórov obcí a miest?

– Združenie hlavných kontrolórov miest a obcí SR vydalo už v roku 2005 na svojom XIV. sneme vyhlásenie, v ktorom sa nebránilo úlohe NKÚ v kontrole verejných financií, ak táto v navrhovanej podobe podporí transparentnosť ich používania. Týmto vyhlásením sme už v tomto období predpokladali, že vstup kontroly NKÚ do obcí posilní aj autoritu hlavného kontrolóra, a to hlavne v oblasti vymožiteľnosti realizácie prijatých opatrení. Zlepšila sa spolupráca pri konzultáciách legislatívnych postupov a právnych názorov, zvýšil sa rešpekt vedenia miest a obcí k funkcii hlavného kontrolóra.

V princípe sa kontrola miest a obcí na Slovensku delí na internú a externú. Externú vykonáva NKÚ SR, internú hlavní kontrolóri. Občania od hlavných kontrolórov očakávajú viac, lebo kapacity NKÚ SR sú obmedzené a vo finále kontrola činnosti mesta je hlavne na ramenách hlavných kontrolórov. Keďže však ide o de facto internú kontrolu, vaša nezávislosť voči miestnej politickej moci je limitovaná ...

– Rozdelenie kontroly na internú a externú a priradenie externej kontroly NKÚ SR a internej kontroly hlavným kontrolórom na obciach je veľmi zjednodušený pohľad. Dá sa však zovšeobecniť, že v prípade prijatia názoru, že hranicami pôsobenia HK je hranica predmetnej samosprávy, ide o vnútornú kontrolu, pri jeho pôsobení v iných subjektoch (organizácie, v ktorých má obec majetkovú účasť), z hľadiska kompetenčného a hľadiska nezávislosti na kontrolovaný subjekt a používanie postupov a metód pri výkone kontroly, vystupuje ako kontrola vonkajšia. A čo sa týka nezávislosti hlavného kontrolóra voči miestnej politickej moci, podľa nášho názoru je rovnaká ako vo vzťahu štátnych kontrolných orgánov k štátnej politickej moci.

Ako by ste navrhovali zmeniť systém kontroly miestnej samosprávy najmä smerom k posilneniu jeho nezávislosti?

– Skúsenosti z minulých období hovoria, že by bolo potrebné zamerať sa na právomoci hlavného kontrolóra obce (napríklad v prípade opätovného neprijatia dostatočných opatrení na odstránenie zistených nedostatkov resp. ignorovania kontrolných zistení, možnosť uloženia sankčného postihu zodpovednej osoby), na úpravu povinností orgá-

nov samosprávy po kontrolných zisteniach hlavného kontrolóra obce (po predložení správy o kontrolných zisteniach povinnosť obecného zastupiteľstva uložiť uznesením zodpovednému zamestnancovi mesta realizovať prijaté opatrenia na odstránenie kontrolných zistení, nielen zobrať správu HK na vedomie ako je to v súčasnosti), na dodržiavanie povinností obcí voči hlavnému kontrolórovi obce. Veľmi slabo je využívaný inštitút kontrolnej komisie, ktorá môže byť zriadená pri obecnom zastupiteľstve, kontrola riadiacimi pracovníkmi, ktorá často krát absentuje a nie je písomne zdokumentovaná.

Čo si myslíte o návrhu, aby hlavného kontrolóra priamo volili občania, ktorým by sa aj zodpovedal?

– Volba hlavného kontrolóra obce by mala v prvom rade garantovať odbornosť. Odbornosť nie je len vzdelanie, ale aj skúsenosti získané z odbornej praxe. A preto je na mieste otázka, do akej miery by priama voľba občanmi zabezpečila zlepšenie úrovne kontrolnej činnosti na obci. Je verejne známe, že dobrý kontrolór nie je vždy spájaný s obľúbenosťou na verejnosti.

Na aké najčastejšie zistenia upozorňujú hlavní obecní kontrolóri samosprávy? Ide o zámerné prebrešky alebo skôr chyby vyplývajúce z nedostatočnej znalosti zákonov?

– Medzi najčastejšie sa objavujúcimi nedostatkami sú neúplné evidencie majetku obce, formálne nedostatky v riadovateľských listinách, chyby vo vedení účtovníctva, nevymáhanie záväzkov vyplývajúcich z nájomných zmlúv a iné. Vo väčšine prípadov nejde o zá-

merne chyby, sú spôsobené nepozornosťou a zotrvačnosťou návykov z minulých období.

Môžu sa na hlavných kontrolórov obracať s podnetmi aj občania? Ako naložíte s ich podnetmi? Akých oblastí sa najčastejšie podnety od občanov týkajú?

– Samozrejme, každý občan má právo obrátiť sa na kohokoľvek so svojou sťažnosťou. Sťažnosti a podnety smerujúce k hlavným kontrolórom obcí sú často operatívne riešené resp. tvoria podklad pre prípravu návrhu plánu kontrol pre nasledujúce obdobie. Najviac sťažností sa týka susedských sporov, nesprávnej činnosti mestských zamestnancov, nadmerného hluku zo zábavných podnikov v nočných hodinách, pridelovania nájomných bytov, úpravy a čistoty mesta.

Aké najväčšie prekážky musia podľa Vášho názoru slovenské samosprávy zdolať na ich ceste k väčšej transparentnosti?

– Hlavným a základným problémom v kontrole samosprávy zostáva, čo so zistenými nedostatkami, keď vzhľadom na lokálne záujmy a prepojenia chýba vôľa ich riešiť. V našej spoločnosti máme tendenciu zľahčovania miery zodpovednosti pri konkrétnych zisteniach, vzhľadom na existujúce možnosti, ktoré poskytuje nie vždy jednoznačná legislatíva. Takže vhodne volená a prepojená legislatíva, dostatok finančných zdrojov a ľudský faktor v samospráve, je tým správnym spôsobom na prekonanie prekážky k transparentnosti v samospráve. ◆

Za rozhovor ďakuje
Ivan Rončák